

Güney Kafkasya Ülkelerinin Suriye Krizine İlişkin Yaklaşımları

Suriye'nin toprak bütünlüğü ile ilgili sorunlar ciddileştikten sonra Azerbaycan'ın açıklamalarında da toprak bütünlüğü ve istikrar vurgusu ön plana çıkmıştır. Bunu Azerbaycan'ın BM Güvenlik Konseyi üyesi ve dönem başkanıyken Suriye krizine ilişkin tutumunda da görmek mümkündür.

Araz ASLANLI

Suriye'de son yaşananlar Güney Kafkasya bölgesini de yakından ilgilendirmektedir. Güney Kafkasya cumhuriyetleri Suriye krizine ilişkin politikalarını belirlerken her biri farklı ölçülerde olmakla beraber Türkiye, İran ve Rusya'nın Suriye'ye yönelik politikalarını da dikkate almaktadırlar. Suriye krizi çerçevesinde Türkiye, İran ve Rusya'nın ikili ve üçlü ilişkilerindeki dalgalanmalar da Güney Kafkasya ülkeleri tarafından dikkatle takip edilmekte

ve bazen bu ülkeleri dış politikalarını oluştururken zor durumda bırakmaktadır.

Suriye'de yaşanan iç savaş ve krizin doğurduğu sonuçlar da Güney Kafkasya ülkelerini etkilemektedir. Bu bölgeden Suriye'deki iç savaşa katılımlar ya da Suriye'yi terk eden mültecilerin az bir kısmının Güney Kafkasya'ya yerleşmesi (özellikle de Azerbaycan açısından Ermenistan tarafından işgal edilen Azerbaycan topraklarına Ermeni ailelerin yerleştirilmeleri) tartışmalara neden olmaktadır.

Suriye Krizi ve Azerbaycan

Güney Kafkasya ülkeleri içerisinde Suriye kriziyle en yakından ilgili olan Azerbaycan olmuştur. Bunun temel nedenlerinden birisi Azerbaycan'ın krizle yakından ilgili olan üç ülkeyle (Türkiye, İran ve Rusya ile) de sınırdaş olan ve bu ülkelerle ikili ilişkileri iyi düzeyde olan tek Güney Kafkasya ülkesi olmasıdır. Ayrıca Güney Kafkasya ülkelerinden sadece Azerbaycan Suriye krizinin yaşandığı dönemde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeliği yapmıştır.

Azerbaycan başından beri Suriye krizine ihtiyatlı bir biçimde yaklaşmış, dış politikasının ruhuna uygun olarak, “kendisiyle çok alakalı olmayan bir sorunun bir parçası haline gelmemeye” çalışmıştır. Suriye’de yaşananlara ilişkin ilk açıklamalarda genel ifadeler kullanılmıştır. Azerbaycan’ın Suriye politikasında bağlı kaldığı en genel çerçeve soruna ilişkin olarak taraf devletlerden birisi yerine Arap Birliği’nin tutumunun desteklenmesi şeklinde olmuştur. 31 Ocak 2012 tarihinde konuya ilişkin açıklama yapan Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Elman Abdullayev, “Azerbaycan Suriye’de durumun her yönüyle çözümüne, aynı zamanda krizin ortadan kaldırılmasına ilişkin olarak Arap Birliği’nin çabalarını tam destekliyor” ifadesini kullanmıştır. Elman Abdullayev, Azerbaycan’ın Suriye konusundaki politikasının Arap dünyası ile sıkı dayanışma, tarihi ve kültürel bağlar çerçevesinde oluşturulduğunu vurgulamıştır.

Suriye’nin toprak bütünlüğü ile ilgili sorunlar ciddileştikten sonra Azerbaycan’ın açıklamalarında da toprak bütünlüğü ve istikrar

vurgusu ön plana çıkmıştır. Bunu Azerbaycan’ın BM Güvenlik Konseyi üyesi ve dönem başkanırken Suriye krizine ilişkin tutumunda da görmek mümkündür. Azerbaycan 24 Ekim 2011 tarihinde gerçekleştirilen oylama sonucunda 2012-2013 yılları için BM Güvenlik Konseyi’ne daimi olmayan üye seçilince Suriye krizine ilişkin tutumunun ne olacağı merak edilmekteydi. 2012 yılında BM Güvenlik Konseyi’ne sunulan Suriye konusundaki iki tasarı Rusya ve Çin karşı çıktıkları için karar haline gelememiştir. “Ortadoğu’daki Durum - Suriye” başlıklı bu iki tasarının ilki (S/2012/77) 4 Şubat 2012, ikincisi (S/2012/538) ise 19 Temmuz 2012 tarihinde Güvenlik Konseyi’nde oylamaya sunulmuştur. Genellikle kendisiyle direkt ilgili olmayan konularda BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi ülkelerle, özellikle de Rusya ile tam ters yönde hareket etmeyen Azerbaycan bu tasarıların lehinde oy kullanmıştır.

Aslında iç çatışmalar ve bu çatışmalara dış destek konusunda genel olarak çok hassas olan ve olumlu yaklaşmayan Azerbaycan, Türkiye’nin politikalarını da dikkate alarak Suriye’deki iç savaşta tarafsız kalmaya çalışmıştır. Sadece zaman zaman Suriye’deki insani konulara ilişkin tutumunu ortaya koyarak sivil halka ateş edilmesinden kaçınılmasını, Suriye’deki insanlara ve mültecilere her türlü yardımın yapılması gerektiğini açıklamıştır. Ama Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı Araz Azimov’un 15 Şubat 2016’da Viyana’da Avusturya’nın ünlü “Die Presse” gazetesinde yayınlanan röportajında, “Beşar Esad devlet başkanı olarak Suriye’nin toprak bütünlüğünün

Ermenistan Suriye iç savaşında açık bir tutum belirlemekten kaçınmıştır. Ermenistan Suriye’de yaşayan Ermenilerin durumunu ilgiyle takip etmiş, zor durumda olanlara yardım etmeye çalışmıştır.

ve güvenliğinin tek güvencesidir”, ifadelerini kullanması Azerbaycan’da tartışmalara neden olmuştur. Tepkiler üzerine 17 Şubat 2016 tarihinde Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı Basın Sözcüsü Hikmet Hacıyev açıklamasında, Azerbaycan’ın tutumunun Devlet Başkanı İlham Aliyev tarafından ortaya konduğunu, “Azerbaycan için en önemli şeyin bölgede barış ve ateşkesin sağlanması olduğunu, krizin Suriye halkının iradesi doğrultusunda siyasi yolla çözümüne taraftar olduklarını” kaydetmiştir.

Bu arada özellikle son yıllarda Suriye’ye müdahale için oluşturulması gündeme getirilen İslam ülkeleri koalisyonuna Azerbaycan’ın davet edildiği, fakat Azerbaycan’ın buna sıcak bakmadığı açıklanmıştır. Azerbaycan vatandaşlarının Suriye’deki iç savaşa katılmaları Azerbaycan yetkilileri tarafından ciddi güvenlik riski olarak değerlendirilmiş, Suriye’de savaştıktan sonra Azerbaycan’a dönen ve onları savaşmak üzere Suriye’ye götüren çok sayıda kişi tutuklanmıştır.

Suriye Krizi ve Ermenistan

Azerbaycan ile kıyaslandığında Ermenistan Suriye kriziyle çok

yakından ilgilenmemiştir. Suriye krizinin Ermenistan dış politikasına etkisi üzerinde Rusya'nın ve Batı'nın politikaları, Türkiye'nin Suriye politikası, Suriye'de yaşayan ve Suriye'yi terk eden Ermenilerin durumu önemli yer tutmuştur.

Ermenistan Suriye iç savaşında açık bir tutum belirlemekten kaçınmıştır. Ermenistan Suriye'de yaşayan Ermenilerin durumunu ilgiyle takip etmiş, zor durumda olanlara yardım etmeye çalışmıştır. Ermenistan'ın Suriye krizine bakışında en önemli konunun Suriye'yi terk etmek zorunda kalan Ermeni nüfus olduğunu söylemek yanlış bir yaklaşım olmaz. Suriye'yi terk eden Ermeni nüfusun bir kısmı Ermenistan'a ve Ermenistan tarafından işgal edilmiş Azerbaycan topraklarına yerleştirilmiştir. Ermenistan tarafından işgal edilmiş Azerbaycan topraklarına yönelik iskan politikası Azerbaycan tarafından eleştirilmiş ve uluslararası kuruluşların raporlarına yansımıştır.

Suriye krizi dolayısıyla Türkiye'nin yaşadığı sıkıntılar, bu çerçevede özellikle Türkiye-Rusya gerginliği ve Türkiye-İran gerginliği Ermenistan medyasında olumlu gelişmeler olarak yankı bulmuştur. Hatta Ermenistan'ın Suriye krizi dolayısıyla yaşanan Türkiye-Rusya gerginliğinin bir parçası olabileceğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Buna gerekçe olarak ise Ermenistan'daki Rus askeri üsleri ve Rusya'nın Ermenistan'a askeri yardımlarını artırmaya çalışması gösterilmiştir.

Bir diğer ilginç konu Suriye'nin Türkiye'ye tepki dolayısıyla sözde "Ermeni soykırımı" nı tanımaya yöneleceği iddiası olmuştur. Konuya ilişkin açıklama 2015 yılında Ermenistan'daki sözde soykırım anma

törenlerine katılan Suriye Parlamentosu Başkanı Cihad el-Laham tarafından yapılmıştır.

Suriye Krizi ve Gürcistan

Gürcistan Güney Kafkasya ülkeleri içerisinde Suriye krizi ile en az ilgili olan ülke konumundadır. Gürcistan'da Suriye krizi sadece Batı ile ilişkiler ve bu çerçevede Suriye ile ilişkilerindeki sıkıntılar dolayısıyla gündeme gelmiştir. Gürcistan ve Rusya arasında Ağustos 2008 tarihinde yaşanan olaylar sonrasında Suriye konuya ilişkin olarak Rusya'yı tam desteklediğini açıklamış ve bu şekilde pozisyon alan sınırlı sayıdaki ülke arasında yer almıştı. Suriye lideri Beşar Esad açıklamasında Gürcistan'ı provokasyon yapmakla suçlamış, Rusya'nın da bu provokasyona cevap vermek zorunda kaldığını ifade etmişti. Daha sonra Suriye'nin Rusya tarafından işgal edilmiş Gürcistan toprakları olan Abhazya ve Güney Osetya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıyacağı iddia edilmiş ve bu iddia iki ülke arasında gerginliğe neden olmuştu.

Suriye'deki krizin tırmanmasından sonra Gürcistan Dışişleri Bakanlığı konuya ilişkin 30 Ağustos 2013 tarihli resmi açıklamasında sivillerin ölümünden duyduğu kaygıyı dile getirmiş, insan hakları vurgusu yapmıştı. Açıklamada ayrıca Suriye krizinin çözümü için BM'nin ve Arap Birliği'nin çabalarının önemli olduğu ve tüm tarafların bu çabalara destek olması gerektiği ifade edilmişti.

Suriye krizinin Gürcistan'ı ilgilendiren diğer bir boyutu ise Gürcistan'da yaşayan Çeçen kökenli insanların Suriye'deki iç savaşa katılmaları olmuştur. Bu kişiler Azerbaycan örneğinde olduğu gibi, savaşa katılmakta ve zaman

zaman Gürcistan'a gelip gitmektedirler. Bu anlamda Gürcistan için de bir güvenlik endişesine neden olmaktadır. Hatta Gürcistan vatandaşlığı almış bu kişilerden bazıları Türkiye'deki kanlı terör eylemlerini gerçekleştirenler arasında da yer almıştır.

Sonuç olarak Suriye krizinin Güney Kafkasya ülkeleri üzerinde etkisine ve Güney Kafkasya ülkelerinin Suriye krizinde oynadıkları role genel olarak bakacak olursak, büyüklükleri ve konumları itibarıyla Güney Kafkasya ülkeleri Suriye krizi açısından etkili ülkeler değildir. Ama farklı düzeylerde de olsa Suriye krizi tüm Güney Kafkasya ülkelerinin güvenliklerini, dış politikalarını, diğer ülkelerle ilişkilerini etkilemektedir. Bu bağlamda Suriye krizinden en çok etkilenen Güney Kafkasya ülkesi Azerbaycan olmuştur. Azerbaycan özellikle savaşmak için Suriye'ye giden kişiler dolayısıyla güvenlik ve üç önemli komşusu olan Türkiye, Rusya ve İran arasındaki dengeyi korumakta zorluk çekmesi anlamında dış politika konusunda sıkıntı yaşamıştır. Ermenistan ve Gürcistan ise Azerbaycan ile kıyaslandığında Suriye krizinden daha az etkilenmiştir. Ermenistan özellikle Suriye krizi dolayısıyla Türkiye dış politikasındaki sıkıntılardan yararlanmaya çalışmıştır. Suriye'nin yaşadığı kriz dolayısıyla Rusya'ya duyduğu ihtiyaç ve Gürcistan'ın Batı ile olan ilişkileri ise Gürcistan açısından bu anlamda olumsuz bazı gelişmelere neden olmuştur. Bu şartlar Batı ile iyi ilişkilere sahip olan Gürcistan ile Suriye arasındaki zaten sınırlı olan ilişkileri daha da kötüleştirmiştir. ○

Öğretim Görevlisi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi